

บทที่ 3

ระบบสุขภาพของอำเภอนาหม่อม : การสังเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน

ความเป็นมา

การวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ระบบสุขภาพของอำเภอนาหม่อม เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการปฏิรูประบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ : กรณีศึกษาชุมชนนาหม่อม อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างทีมวิจัยของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และโรงพยาบาลนาหม่อม จังหวัดสงขลา ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์และสังเคราะห์ สถานการณ์ระบบสุขภาพของอำเภอนาหม่อม เพื่อหาข้อสรุปของประเด็นปัญหาสุขภาพ ระบบบริการสุขภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง คักยภาพขององค์กรและชุมชนนาหม่อมในปัจจุบัน

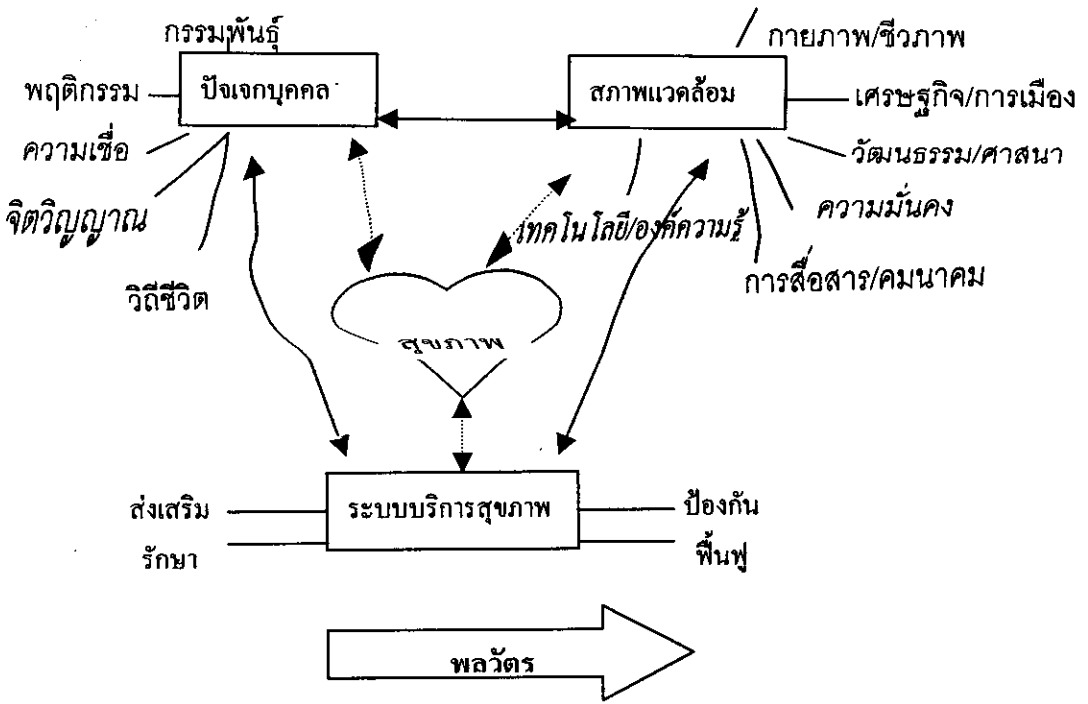
กรอบแนวคิด

การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิด "ระบบสุขภาพ" ที่ครอบคลุมองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เชิงพลวัตกับสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย

ปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล เช่น กรรมพันธุ์ พฤติกรรม ความเชื่อ จิต วิญญาณ

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ ชีวภาพ

ปัจจัยด้านระบบบริการสุขภาพ ทั้งด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพโดยที่สุขภาพหมายถึง ภาวะที่เป็นปกติทั้งมิติทางกาย ทางจิต ทางสังคมและจิตวิญญาณ สุขภาพจึงมิได้หมายถึงเพียงการปราศจากโรคและความพิการเท่านั้น สุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงพลวัตกับปัจจัยต่างๆ

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงและพลวัตเกี่ยวกับสุขภาพ
ที่มา : ร่าง พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ (2543)

ขอบเขตการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอนาหม่อม
2. ปัญหาสุขภาพของประชาชนในอำเภอนาหม่อม
3. ระบบบริการสุขภาพในอำเภอนาหม่อม
  - 3.1 แหล่งบริการของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยโรงพยาบาลอำเภอ 1 แห่ง และสถานีนอนามัย 3 แห่ง
  - 3.2 แหล่งบริการที่ไม่ใช่ของรัฐ ซึ่งประกอบด้วย
    - 3.2.1 แหล่งบริการที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ
    - 3.2.1 แหล่งบริการที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ
4. ผู้ให้บริการสุขภาพ
5. ลักษณะการให้บริการสุขภาพของประชาชนในอำเภอนาหม่อม
6. ข้อคิดเห็นจากผู้ใช้บริการด้านสถานการณ์ระบบสุขภาพของอำเภอนาหม่อม และการให้บริการสุขภาพ
7. การดำเนินงานและพัฒนางานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิของอำเภอนาหม่อม

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้แก่ สถิติและรายงานของโรงพยาบาลนาหม่อม สถานีอนามัย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และรายงานสถานการณ์ของอำเภอ (กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลนาหม่อม, 2544; คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอนาหม่อม, 2538)
2. จัดสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มตัวแทนประชาชน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้ให้บริการสุขภาพ
3. ทีมวิจัยรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสนทนากลุ่ม แล้วนำเสนอต่อตัวแทนประชาชน ผู้นำชุมชนและทีมสุขภาพ เพื่อตรวจสอบความตรงของข้อสรุป

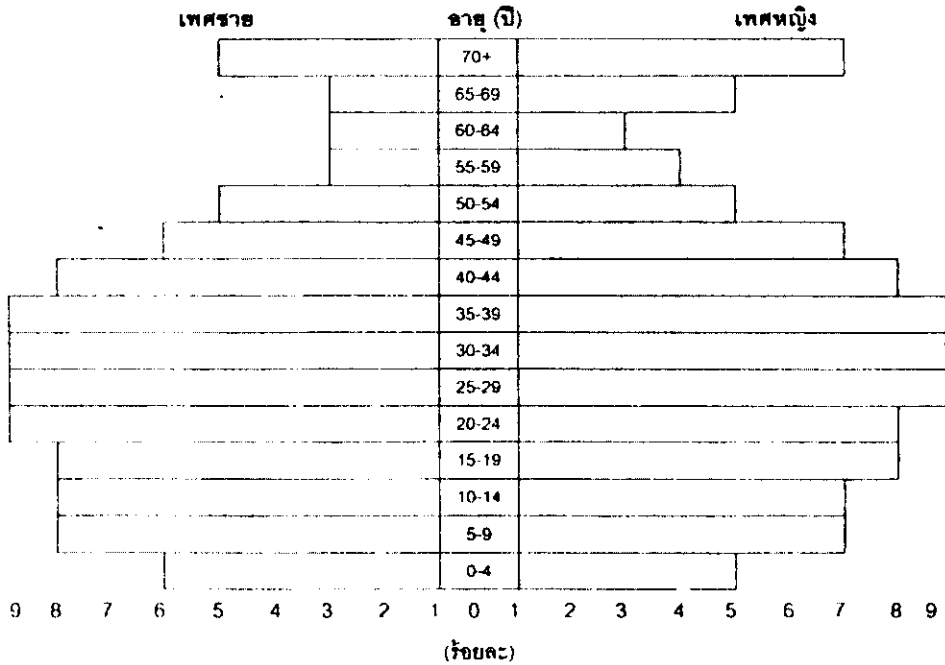
ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

1. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอนาหม่อม

อำเภอนาหม่อม เป็นอำเภอที่เติบโตและแยกมาจากอำเภอหาดใหญ่ มีฐานะเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ.2537 มีพื้นที่ 92.5 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีคลอง 5 สาย มีจำนวนประชากรรวม 20,068 คน (ทะเบียนราษฎร ปี 2545) จำนวนเพศชายและหญิงไม่ต่างกันมาก ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20-44 ปี ซึ่งเป็นวัยทำงาน ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 12,500 บาท/คน/ปี มีสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 14 แห่ง ประชาชนร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม สวนยางพารา

การแบ่งพื้นที่ปกครอง แบ่งเป็น 4 ตำบล 29 หมู่บ้าน ตำบลนาหม่อม 10 หมู่บ้าน ตำบลพิจิตร 6 หมู่บ้าน ตำบลคลองหรั่ง 6 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งขมิ้น 7 หมู่บ้าน สำหรับด้านสาธารณูปโภค พบว่ามีวัด 12 แห่ง สถานีตำรวจ 1 แห่ง ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง สำนักงานบริการโทรศัพท์ 1 แห่ง สำนักงานไฟฟ้า 1 แห่ง ประปา 20 แห่ง และมีสถานีรถไฟ 1 แห่ง นอกจากนี้ยังมี โรงงาน 7 แห่ง ได้แก่ โรงงานผลิตอาหารแช่แข็ง โรงงานผลิตถุงมือยาง โรงผลิตแป้งถุงมือ โรงงานผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ โรงงานทำกระป๋องบรรจุภัณฑ์ โรงงานทำไม้ยางพารา และโรงงานผลิตน้ำแข็งหลอด มีจำนวนคนงานรวมทั้งหมด 3,506 คน

แผนภูมิโครงสร้างประชากร

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างประชากรในอำเภอนาหม่อม

อำเภอนาหม่อมนับได้ว่าเป็นอำเภอขนาดเล็ก อยู่ใกล้กับชุมชนเมือง คือ อำเภอหาดใหญ่ มีระยะทางห่างจากอำเภอหาดใหญ่เพียง 21 กิโลเมตร ประชาชนมีวิถีชีวิตแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท กระแสนิยมการบริโภคมีสูง เป็นกลุ่มที่ขยันทำมาหากินและใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ส่วนที่เป็นจุดเด่น คือ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านเกษตรกรรม การคมนาคมสะดวก สถิติอาชญากรรมน้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนน่าจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนประเด็นที่น่าจะเป็นปัญหา ได้แก่ แหล่งน้ำไม่เพียงพอ การกำจัดขยะยังไม่มีประสิทธิภาพ เมื่อชุมชนเจริญเติบโตขึ้น วิธีการกำจัดขยะที่เป็นอยู่อาจจะกลายเป็นปัญหาได้ โดยเฉพาะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค นอกจากนั้นยังมีกลิ่นจากคอกหมูซึ่งรบกวนชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง

2. ปัญหาสุขภาพของประชาชนในอำเภอนาหม่อม

จากสถิติผู้ป่วยนอก ปี 2542, 2543 ของโรงพยาบาลนาหม่อม พบความเจ็บป่วย 3 อันดับแรก ได้แก่ อุบัติเหตุและการบาดเจ็บของร่างกาย โรคระบบทางเดินอาหาร และโรคระบบทางเดินหายใจ ส่วนข้อมูลจากการเฝ้าระวังโรค ปี 2544 โรคที่พบบ่อยเรียงตามลำดับ ได้แก่ อุจจาระร่วง ตาแดง อาหารเป็นพิษ ไข้เลือดออก และปวดบวม ซึ่งข้อมูลทางสถิติมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน และประชาชน นอกจากนี้ปัญหาสุขภาพที่ได้รับการ

ระบุเพิ่มเติม คือ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน การใช้สารเสพติด โรคข้อ อาการปวดเมื่อยจากการทำงาน โดยเฉพาะจากการกรีดยาง และปัญหาสุขภาพในช่องปาก

สำหรับสาเหตุการตาย แยกเป็นรายปี คือ ปี 2543 และ 2544 สรุปได้ดังนี้ ในปี 2543 เสียชีวิตด้วยโรครวมมากที่สุด 42 ราย ช้ำตัวตาย 7 ราย มะเร็ง 6 ราย ติดเชื้อ 5 ราย โรคระบบหัวใจและหลอดเลือด 5 ราย อุบัติเหตุ 5 ราย อื่น ๆ 12 ราย สำหรับปี 2544 เสียชีวิตด้วยโรครวมมากที่สุด 56 ราย ระบบหัวใจและหลอดเลือด 8 ราย ระบบทางเดินหายใจ 7 ราย อุบัติเหตุ 6 ราย เอดส์ 5 ราย อื่น ๆ 16 ราย จากข้อมูลของสาเหตุการตายมีข้อพึงสังเกตคือ การช้ำตัวตายเป็นสาเหตุการตายอันดับ 3 ของปี 2543 ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติงานในทีมสุขภาพเชื่อว่ามีสาเหตุมาจากความเครียดทางเศรษฐกิจ

สาเหตุของปัญหาสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรคระบบทางเดินอาหารนั้น บุคลากรสาธารณสุขในพื้นที่เชื่อว่าเกิดจากพฤติกรรมการบริโภค กล่าวคือประชาชนนิยมรับประทานอาหารปรุงสำเร็จซึ่งยังไม่มีมาตรฐานด้านความสะอาด และการกำจัดขยะที่ไม่ถูกสุขลักษณะสำหรับโรคระบบทางเดินหายใจ และใช้เลือดออก มีความเกี่ยวข้องกับฤดูกาล

จะเห็นได้ว่า ปัญหาสุขภาพของชาวชุมชนนาหม่อมแตกต่างจากรายงานสถานะสุขภาพของคนไทยในภาพรวม โดยปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยของประชาชนในชุมชนนาหม่อม คือ ปัญหาระบบทางเดินอาหาร รองลงมา คือ การติดเชื้อ ในขณะที่ปัญหาสุขภาพในภาพรวมของประเทศ คือ โรคระบบทางเดินหายใจ รองลงมา คือ โรคระบบกล้ามเนื้อและโครงร่าง และระบบทางเดินอาหาร (จันทร์เพ็ญ, 2543)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ควรให้ความสำคัญกับพฤติกรรมบริโภคของประชาชนในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งจากความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน คิดว่าน่าจะมีสาเหตุมาจากการที่ประชาชนนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปมารับประทาน ไม่นิยมปรุงอาหารรับประทานเอง

สำหรับสาเหตุการตายของประชาชนในชุมชนนาหม่อมสูงสุดมาจากความชราภาพ ซึ่งน่าจะสะท้อนความมีสุขภาพดีของประชาชนในอำเภอนาหม่อม (จันทร์เพ็ญ, 2543)

3. ระบบบริการสุขภาพในอำเภอนาหม่อม

3.1 แหล่งบริการของรัฐ ประกอบด้วย โรงพยาบาลอำเภอ คือโรงพยาบาลนาหม่อม 1 แห่ง และสถานีอนามัย 3 แห่ง

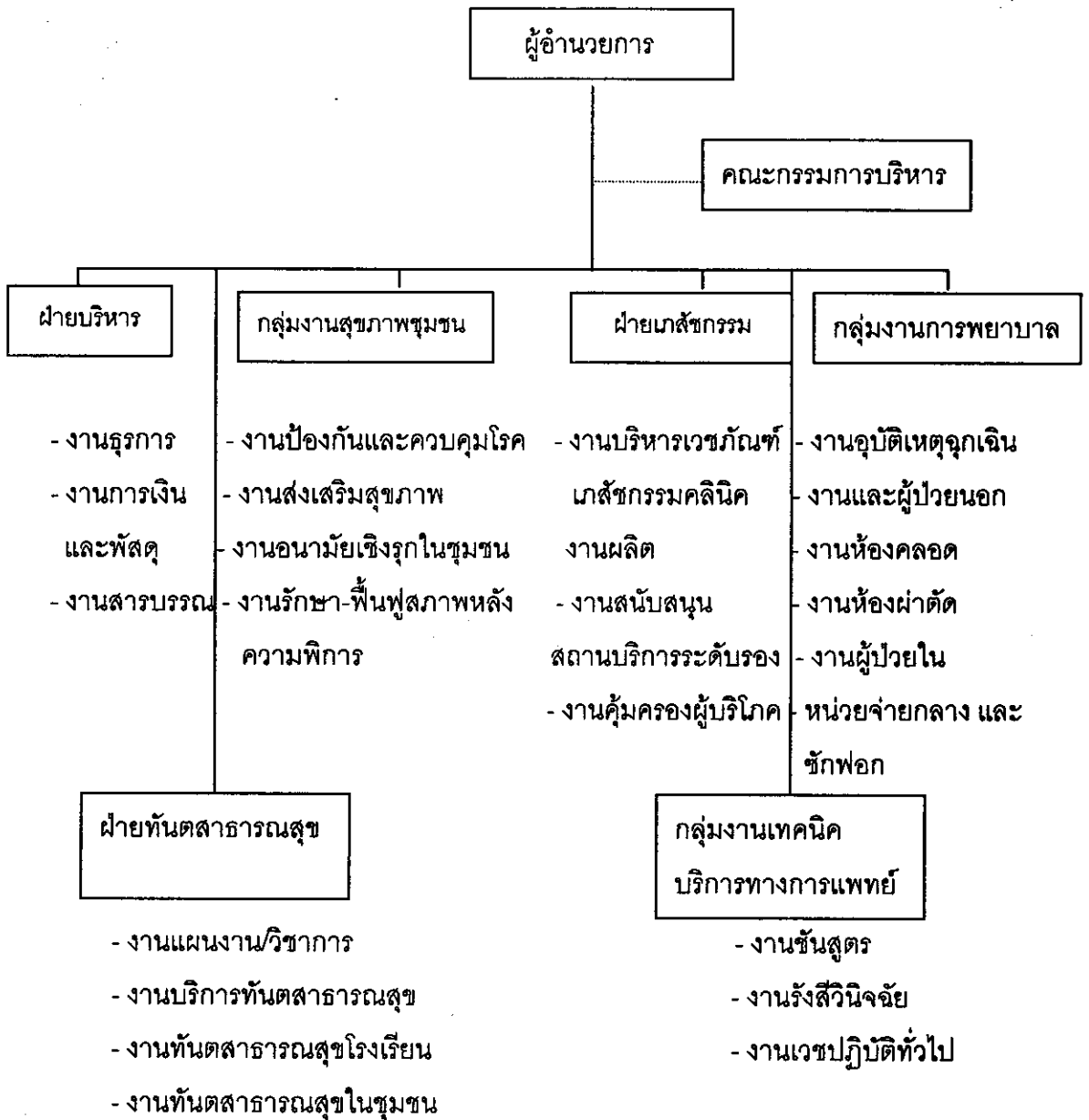
สัดส่วนของแพทย์/ประชากร ในอำเภอนาหม่อม = 1 : 10,000 คน

สัดส่วนพยาบาล/ประชากร ในอำเภอนาหม่อม = 1 : 600 คน

3.1.1 โรงพยาบาลนาหม่อม เป็นโรงพยาบาลขนาด 10 เตียง มีอาคาร 1 หลัง ใช้เป็นอาคารบริหาร อาคารผู้ป่วยนอก และผู้ป่วยใน มีอัตรากำลังของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ตามการกำหนดหน้าที่ ที่รับผิดชอบไว้ชัดเจน ดังนี้

- แพทย์	2 อัตรา
- พยาบาลวิชาชีพ	25 อัตรา
- พยาบาลเทคนิค	4 อัตรา
- ทันตแพทย์	1 อัตรา
- เภสัชกร	3 อัตรา
- เจ้าพนักงานเภสัช	2 อัตรา
บุคลากรฝ่ายสนับสนุน	
- เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน	2 อัตรา
- เจ้าหน้าที่วิทยาศาสตร์การแพทย์	2 อัตรา
- ทันตภิบาล	3 อัตรา
- เจ้าหน้าที่รังสีวินิจฉัย	1 อัตรา
- เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	1 อัตรา
- เจ้าพนักงานการเงิน	1 อัตรา
- เจ้าหน้าที่พัสดุ	1 อัตรา
- นักวิชาการสุขาภิบาล	1 อัตรา
- นักวิชาการส่งเสริมสุขภาพ	1 อัตรา
- ลูกจ้างชั่วคราว	6 อัตรา
- ลูกจ้างประจำ	6 อัตรา

สำหรับโครงสร้างการบริหารของโรงพยาบาลนาหม่อม มีผู้อำนวยการเป็นผู้บริหารสูงสุด แบ่งเป็น 3 ฝ่าย และ 3 กลุ่มงาน คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายเภสัชกรรม ฝ่ายทันตสาธารณสุข กลุ่มงานการพยาบาล กลุ่มงานสุขภาพชุมชน และกลุ่มงานเทคนิคบริการทางการแพทย์ ซึ่งได้กำหนดขอบเขตงานที่รับผิดชอบไว้ชัดเจน โดยมีคณะกรรมการบริหาร ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าฝ่ายและหัวหน้ากลุ่มงาน ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบาย ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงโครงสร้างการบริหารงานของโรงพยาบาลนาหม่อม

งบประมาณที่ได้รับ

งบประมาณจะได้รับจากการจัดสรรของรัฐตามจำนวนประชากรที่รับผิดชอบ คิดเป็นเงินประมาณ 13.5 ล้านบาท/ปี และงบสนับสนุนประมาณ 4 ล้านบาท

ขอบเขตการให้บริการสุขภาพ

รับผิดชอบ ให้บริการสุขภาพระดับทุติยภูมิ และสนับสนุนการบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ปัจจุบัน สามารถรับผู้ป่วยใน 10 เตียง ให้บริการตรวจรักษาผู้ป่วยนอกโดยเฉลี่ย 87 ราย/วัน (ข้อมูลปี 2544)

3.1.2 สถานีอนามัย มีทั้งหมด 3 แห่ง ประกอบด้วย

3.1.2.1 สถานีอนามัยตำบลนาหม่อม มีประชากรในความรับผิดชอบ 7,480 คน ประกอบด้วยบุคลากร 4 คน คือ เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข 1 คน เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุขชุมชน 3 คน (จบหลักสูตรแพทย์แผนไทย 1 คน) โดยมีผู้ช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน 1 คน สัดส่วนเจ้าหน้าที่ : ประชากร = 1 : 1,870 โดยมีขอบเขตความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละฝ่าย ดังนี้

เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข ดูแลรับผิดชอบ:งานการเจ้าหน้าที่ งานกฎหมาย สาธารณสุขและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง งานอาชีพอนามัย งานสุขภาพโภชนาการ งานแผนงาน สาธารณสุข งานสุศึกษาประชาสัมพันธ์ และทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาของบุคลากรทั้งหมด

เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน คนที่ 1 ดูแลรับผิดชอบ : งานการเงินและบัญชี งานการจัดหาและบริหารเวชภัณฑ์ งานอนามัยแม่และเด็ก งานทันตสาธารณสุข งานควบคุมโรคติดต่อ งานโครงการบัตรประกันสุขภาพ

เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน คนที่ 2 ดูแลรับผิดชอบ : งานควบคุมโรคติดต่อ งานสุขภาพโภชนาการและอนามัยสิ่งแวดล้อม งานรักษาพยาบาล งานศูนย์ข้อมูลข่าวสารและสถิติ สาธารณสุข งานระบาดวิทยา งานหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ งานศึกษาวิจัยและประเมินผล และงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายผู้ช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน ดูแลรับผิดชอบ:งานวางแผนครอบครัว งานโภชนาการ โครงการสวัสดิการ ด้านรักษาพยาบาลและงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน (แพทย์แผนไทย) ดูแลรับผิดชอบ:งานสารบรรณ งานอนามัยโรงเรียน งานสุขภาพจิต งานแพทย์แผนไทยและงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าสถานีอนามัยนาหม่อมมีจุดแข็ง และจุดอ่อน ดังนี้

จุดแข็งของสถานีอนามัยนาหม่อม	จุดอ่อนของสถานีอนามัยนาหม่อม
1. มีบริการแพทย์แผนไทย เข้าผสมผสาน ในการดำเนินงาน	ประชากรของตำบลนาหม่อม มีความหลากหลาย มีทั้งประชากรดั้งเดิมและประชากรย้ายถิ่น สภาพชุมชน เป็นแบบกึ่งเมืองกับชนบททำให้ประชาชนไม่ค่อยมารับบริการ
2. สัมพันธภาพระหว่างสถานีอนามัยกับองค์การบริหารส่วนตำบล ค่อนข้างดี ได้รับการสนับสนุนในการจัดสรรงบประมาณ	3. มีสถานประกอบการขนาดใหญ่ ซึ่งมีผู้ใช้แรงงานจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาโรคจากการประกอบอาชีพ และสภาพสิ่งแวดล้อมที่ไม่ค่อยดี
3. มีกลุ่มชมรมผู้สูงอายุที่ค่อนข้างเข้มแข็ง	
4. อสม.ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานค่อนข้างดี	

3.1.2.2 สถานีอนามัยตำบลทุ่งขมิ้น มีประชากรในความรับผิดชอบ 4,848 คน ประกอบด้วยบุคลากร 4 คน คือ เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข 1 คน นักวิชาการสาธารณสุข 1 คน

เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 1 คน และพยาบาลเทคนิค 1 คน ฉะนั้นมีสัดส่วน เจ้าหน้าที่ : ประชากร = 1 : 1,212 โดยมีขอบเขตความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละฝ่าย ดังนี้

เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข ดูแลรับผิดชอบ : งานสารบรรณ งานการเจ้าหน้าที่ งานปรับปรุงสถานบริการ งานเกี่ยวกับกฎหมายสาธารณสุข งานในรูปคณะกรรมการประสานงาน ระดับตำบล คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ และพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข งานสนับสนุนคุณภาพชีวิตในความจำเป็นพื้นฐาน งานอาชีวอนามัย งานสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม งานโครงการสวัสดิการด้านการรักษา และทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาของบุคลากรทั้งหมด

นักวิชาการสาธารณสุข ดูแลรับผิดชอบ : งานแผนงานสาธารณสุข งานข้อมูลข่าวสาร และสถิติสาธารณสุข งานระบาดวิทยา งานคุ้มครองผู้บริโภค งานควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ งานส่งเสริมภูมิคุ้มกันโรค งานสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์ งานสาธารณสุขมูลฐาน งานสนับสนุนโครงการหมู่บ้านพึ่งตนเอง งานสนับสนุนองค์กรในชุมชน งานประสานงานเพื่อพัฒนาชุมชน งานฝึกอบรม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชน งานศึกษาวิจัยและประเมินผล งานนิเทศ

เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน ดูแลรับผิดชอบ : งานรักษาพยาบาล งานสุขภาพจิต งานแพทย์แผนไทย งานสุขภาพโภชนาการ งานควบคุม/ป้องกันโรคไม่ติดต่อ งานพัสดุ ครุภัณฑ์ และยานพาหนะ งานคลังยานอก และงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย พยาบาลเทคนิค ดูแลรับผิดชอบ : งานอนามัยแม่และเด็ก งานโภชนาการ งานอนามัยโรงเรียน งานทันตสาธารณสุข งานวางแผนครอบครัว งานผู้สูงอายุ งานจัดหา/เวชภัณฑ์ (คลังยาใน) งานการเงิน/บัญชี และงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าสถานอนามัยทุ่งขมิ้นมีจุดแข็ง และจุดอ่อน ดังนี้

จุดแข็งของสถานอนามัยทุ่งขมิ้น	จุดอ่อนของสถานอนามัยทุ่งขมิ้น
1. พื้นที่ไม่กว้าง ประชากรจำนวนน้อย สัดส่วนเจ้าหน้าที่ : ประชากร = 1 : 1,212 ซึ่งทำงานได้ดี ดูแลได้ทั่วถึง และเป็นชุมชนชนบท	1. ไม่เข้าใจ Concept ของ PCU ยังทำงานแยกกันตามภาระงานเดิม
2. สัมพันธภาพระหว่างเจ้าหน้าที่สถานอนามัยกับผู้นำชุมชน, องค์กรบริหารส่วนตำบล ดี ทำให้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ	2. งานรักษาพยาบาล และงานควบคุมป้องกันการติดเชื้อไม่ได้มาตรฐาน
3. อสม.ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน	3. วัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ไม่เพียงพอ และไม่ได้มาตรฐาน
4. มีแพทย์พื้นบ้านที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดูแลสุขภาพ ซึ่งมีผู้มาใช้บริการจำนวนมาก	4. ปฏิบัติงานแบบตั้งรับ มากกว่างานชุมชนเชิงรุก

จุดแข็งของสถานีนอนามัยทุ่งขมื่น	จุดอ่อนของสถานีนอนามัยทุ่งขมื่น
5. มีกองทุนหลายแห่ง ซึ่งมีความเข้มแข็ง และมีเงินทุนมาก เช่น กลุ่มเต้าเจี้ยว กลุ่มบ๊วยซีวภาพ กลุ่มน้ำยาง	

3.1.2.3 สถานีนอนามัยตำบลคลองหรั่ง มีประชากรในความรับผิดชอบ 3,866 คน ประกอบด้วยบุคลากร 3 คน คือ เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข 1 คน นักวิชาการสาธารณสุข 1 คน, เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 1 คน ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน ฉะนั้นมีสัดส่วนเจ้าหน้าที่ : ประชากร = 1: 1,288 โดยมีขอบเขตความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละฝ่าย ดังนี้

เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข ดูแลรับผิดชอบ : งานรักษาพยาบาล คลังยานอกงานทันต-สาธารณสุข งานสุขภาพจิต งานอนามัยโรงเรียน งานโภชนาการ งานสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์ งานควบคุมโรคไม่ติดต่อ งานหลักประกันสุขภาพทุกชนิด และงานหน่วยสาธารณสุขเคลื่อนที่

นักวิชาการสาธารณสุข ดูแลรับผิดชอบ : งานแผนงานสาธารณสุข งานข้อมูลข่าวสาร/สถิติสาธารณสุข งานระบาดวิทยา งานสาธารณสุขมูลฐาน งานนิเทศ งานสนับสนุนโครงการหมู่บ้านพึ่งตนเอง งานสนับสนุนองค์กรในชุมชน งานฝึกอบรม อสม. และประชาชน งานศึกษาวิจัยและประเมินผล

เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน ดูแลรับผิดชอบ : งานสุขภาพิบาล/อนามัยสิ่งแวดล้อม งานควบคุมโรคติดต่อ/เอดส์ งานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค งานพัสดุ วัสดุ ครุภัณฑ์ ยานพาหนะ งานการเงินและบัญชี งานเฝ้าระวังโรค/ระบาดวิทยา งานชั้นสูงตรสาธารณสุข และงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน ดูแลรับผิดชอบ : งานวางแผนครอบครัว งานดูแลหน่วยบริการ ในสถานีนอนามัย/บริเวณ งานประสานงาน/งานทั่วไป และงานอื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าสถานีนอนามัยตำบลคลองหรั่งมีจุดแข็ง และจุดอ่อน ดังนี้

จุดแข็งของสถานีนามัยคลองหรั่ง	จุดอ่อนของสถานีนามัยคลองหรั่ง
<p>ชุมชนชนบท ประชากรจำนวนไม่มาก</p> <p>2. สัมพันธภาพระหว่าง สถานีนามัย กับองค์การบริหารส่วนตำบล ค่อนข้างดี</p>	<p>ทำงานตามภาระเดิม แยกงานกัน</p> <p>งานรักษาพยาบาลและควบคุม ป้องกันการติดเชื้อไม่ได้มาตรฐาน</p> <p>3. วัสดุอุปกรณ์การแพทย์ ไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน</p> <p>4. เน้นการตั้งรับ มากกว่าเชิงรุก</p> <p>5. ศักยภาพด้านการรักษาพยาบาลมีน้อย</p>

จะเห็นว่าสถานีนามัย แต่ละแห่งมีบุคลากรประจำ 4-5 คน จะมีเจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุขเป็นหัวหน้าสถานีนามัย มีการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ และมอบหมายงานที่ชัดเจน ซึ่งแบ่งตามภาระงาน ประชาชนที่ไปใช้บริการส่วนใหญ่มีหลักประกันสุขภาพ และทั้ง 3 แห่งยังไม่มีพยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานประจำ

โดยภาพรวม พบว่า การให้บริการสุขภาพ เน้นการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคเป็นงานหลัก ซึ่งสามารถดำเนินการได้ดี ส่วนการใช้บริการรักษาพยาบาลค่อนข้างน้อย จากการนิเทศงานของทีมนิเทศงาน คปสอ.พบว่า งานบริการด้านการรักษาพยาบาลยังต้องปรับปรุงอีกมาก ทั้งด้านทักษะ และการบันทึก ตลอดจนงานป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อ (สรุปผลการนิเทศ คปสอ., 2544) ประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดบริการสุขภาพ ช่วงเวลาของการให้บริการไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน กล่าวคือ ช่วงเวลาที่ให้บริการ ประชาชนมีภาระกิจในการประกอบอาชีพ แนวโน้มในการพัฒนาของสถานีนามัยแต่ละแห่งแตกต่างกัน คือ สถานีนามัยนาหม่อม มีแผนที่จะผสมผสานแพทย์แผนไทยเข้ามาใช้ สำหรับสถานีนามัยอื่น ๆ มีแผนที่จะนำเวชปฏิบัติครอบครัวมาใช้ในการดำเนินงาน

ปัจจุบันการปฏิบัติงานเน้นในด้านการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค เช่น ส่งเสริมสุขภาพหญิงมีครรภ์ เด็กอายุ 0 – 5 ปี วัยแรงงาน ผู้สูงอายุ การให้ภูมิคุ้มกันโรค งานสุขภาพจิต งานทันตสาธารณสุข เป็นต้น ส่วนด้านการรักษาพยาบาล และฟื้นฟูสภาพจะมีน้อย ที่มีก็จะเป็นการรักษาโรคเบื้องต้น เช่น ไข้หวัด โรคผิวหนัง ปวดเมื่อย นอกจากนั้นมีคลินิกโรคความดันโลหิตสูงและเบาหวาน โดยการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ จะแยกกันทำงานตามผังควบคุมงาน เน้นงานตั้งรับมากกว่างานชุมชนเชิงรุก

3.2 แหล่งบริการที่ไม่ใช่ของรัฐ ซึ่งประกอบด้วย

3.2.1 แหล่งบริการที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ ได้แก่ ร้านขายยา คลินิกแพทย์ และ ศูนย์บริการสาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ทุกหมู่บ้านในอำเภอนาหม่อมจะมี ศสมช. ซึ่งทำหน้าที่

ที่เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ศูนย์บริการงาน 4 ด้าน และกองทุนต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม พบว่า ปัจจุบันบางหมู่บ้าน มีเฉพาะตัวอาคาร ไม่ได้มีการให้บริการ เพราะประชาชนไม่ค่อยมาใช้บริการ ส่วนใหญ่จะมาใช้บริการที่สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาล มากกว่า เพราะให้บริการที่ครอบคลุมมากกว่า ศสมช. สำหรับกิจกรรมที่ยังมีใน ศสมช. ได้แก่ ชั่งน้ำหนักเด็ก 0 – 5 ปี แจกทรายอะเบท จ่ายผงน้ำตาลเกลือแร่ และยาถ่ายพยาธิ จ่ายยาลดไข้และแก้หวัด ดูละเล็ก ๆ เป็นต้น

ในส่วนของคลินิกเอกชน ซึ่งมี 3 แห่ง ทั้งหมดตั้งอยู่ในเขตตำบลนาหม่อม เป็นคลินิกที่มีเครือข่ายกับโรงพยาบาลหาดใหญ่ โรงพยาบาลศศิรินทร์ และโรงพยาบาลราชบุรีวินดี

3.2.2 แหล่งบริการที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ แพทย์พื้นบ้าน ซึ่งให้การรักษาตามประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดมา ร้านขายของชำ ซึ่งขายยาสามัญประจำบ้าน วัด ซึ่งยังเป็นแหล่งที่พึ่งทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน และสถานออกกำลังกายในหมู่บ้าน ซึ่งมีเกือบทุกหมู่บ้าน

จากการวิเคราะห์ พบว่า แหล่งบริการสุขภาพของอำเภอนาหม่อม น่าจะมีความเพียงพอในการให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนในชุมชนนาหม่อม และตามเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดให้มีหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ 1 แห่ง ต่อประชากร 10,000 คน (สำนักงานพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพ, 2544)

สำหรับโรงพยาบาลนาหม่อม แม้จะเป็นโรงพยาบาลขนาดเล็ก แต่มีจำนวนบุคลากรที่มีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาระบบบริการสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม โรงพยาบาลนาหม่อมก็มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร เนื่องจากมีจำนวนประชากรที่รับผิดชอบเพียง 20,068 คน ในขณะที่มีค่าใช้จ่ายหมวดเงินเดือนสำหรับบุคลากรประจำจำนวนมาก

4. ผู้ให้บริการสุขภาพ ประกอบด้วย

1. กลุ่มวิชาชีพ เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการศึกษา /ฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ได้แก่ แพทย์ เภสัชกร ทันตแพทย์ พยาบาล ฯลฯ ซึ่งให้บริการในแหล่งบริการของรัฐบาล หรือแหล่งบริการเอกชนที่ตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ

2. กลุ่มพื้นบ้าน เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการฝึกฝน และถ่ายทอดประสบการณ์ โดยตรงจากครอบครัว หรือเพื่อน โดยไม่มีหลักสูตรการสอน/อบรมที่ชัดเจน และเป็นระบบ ได้แก่ หมอนวด หมอต่อกระดูก หมอน้ำมัน หมอดู หมอสมุนไพร ร่างทรงตายาย ครูหมอโนราห์ ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้อาวุโส และผู้นำการออกกำลังกายในชุมชน

จากการที่ชุมชนมีผู้ให้บริการทั้งจากกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มพื้นบ้านนับว่าเป็นศักยภาพของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพได้ส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มพื้นบ้านควรมีการศึกษาวิจัยถึงระบบการให้บริการที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อการสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพให้ดียิ่งขึ้น

5. ลักษณะการใช้บริการสุขภาพของประชาชนในอำเภอหนองม่อม

1. กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยนิยมซื้อยามารับประทานเอง เมื่อไม่ดีขึ้นจะไปคลินิก และโรงพยาบาลเอกชน

2. กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เมื่อเจ็บป่วยนิยมซื้อยารับประทานเองก่อน หากไม่ดีขึ้นจะมาใช้บริการที่สถานอนามัย และโรงพยาบาลหนองม่อม

จะเห็นได้ว่าประชาชนนิยมซื้อยามารับประทานเองเป็นการเบื้องต้น เมื่อไม่หายจึงมาใช้บริการที่แหล่งบริการสุขภาพ ฉะนั้นการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อพึ่งตนเองน่าจะเป็นเรื่องที่สำคัญสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่ต้องการช่วยตนเองอยู่แล้ว จากการทำร้านขายยาเป็นแหล่งบริการแหล่งแรกที่ประชาชนนิยมไปใช้บริการ การพัฒนาร้านขายยาให้มีคุณภาพจึงมีความจำเป็น

จากการวิเคราะห์สถานการณ์พบว่า ภายหลังจากที่มีการใช้นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค มีผู้มาใช้บริการการรักษานอกเวลาราชการที่โรงพยาบาลมากขึ้น ซึ่งก่อนใช้นโยบายนี้ ในช่วงเวลานอกราชการมีผู้มาใช้บริการน้อย

6. ข้อคิดเห็นจากผู้ให้บริการ

จากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้บริการ พบว่า ประเด็นสำคัญที่ทำให้ประชาชนมาใช้บริการจากแหล่งบริการของรัฐ โดยเฉพาะสถานอนามัยน้อย มักมาจากยังมีความนิยมในการตรวจรักษาจากแพทย์โดยตรง ไม่นิยมไปใช้บริการที่สถานอนามัยเนื่องจากยังขาดความมั่นใจในศักยภาพของเจ้าหน้าที่ และมีความคาดหวังจากผู้ให้บริการทั้งด้านทักษะการตรวจรักษา การให้ข้อมูล และบุคลิกภาพที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ต้อนรับด้วยไมตรีจิต ดังเสียงสะท้อนจากผู้มารับบริการที่แหล่งบริการของรัฐ ที่ว่า “บางครั้งรอนาน เพราะ เพราะมีแพทย์คนเดียว” “ไม่มั่นใจในผู้ให้บริการ” “ผู้ให้บริการ ให้ข้อมูลความเจ็บป่วยไม่ละเอียด” “ไม่ยิ้มเลย” “ไม่ยอมไป สอ. ไปแล้วไม่พบใคร บางทีไม่มียา” “แพทย์ให้การรักษาทางโทรศัพท์ในช่วงนอกเวลาราชการ” “เวลาตรวจภายใน ต้องไปตรวจที่อื่น อายที่จะตรวจกับคนที่รู้จัก”

7. การดำเนินงานและพัฒนางานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิของอำเภอหนองม่อม

การดำเนินงานและพัฒนางานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิของอำเภอหนองม่อม แบ่งได้ 3 ระยะ ดังนี้

7.1 ระยะที่ 1 (โดยเริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่ 27 มิถุนายน 2543 ถึง 8 กุมภาพันธ์ 2544)

สืบเนื่องจากโครงการพัฒนาสถานื่อนามัยระดับเขต ของเขต 12 ในช่วงปีงบประมาณ 2543 ซึ่งจัดทำขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของสถานื่อนามัย เพื่อให้มีความสามารถในด้านต่าง ๆ ครอบคลุมทั้งงานรักษาพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูสภาพ โดยจัดให้มีพยาบาลวิชาชีพ ที่ได้รับการสนับสนุนจากโรงพยาบาล ทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการรักษาพยาบาล ครอบคลุมงานรักษาพยาบาลโรคเบื้องต้น งานอุบัติเหตุ-ฉุกเฉิน งานสุขภาพดีเริ่มที่บ้าน (Home Health care) และงานควบคุมและป้องกันการติดเชื้อในสถานบริการ

สำหรับระยะนี้มีการกำหนดให้แต่ละอำเภอคัดเลือกสถานื่อนามัยนำร่อง 1 สถานื่อนามัย ซึ่งทาง คปสอ. นานหม่อม ซึ่งประกอบด้วย ทีมโรงพยาบาล ทีมสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และ ทีมจากเจ้าหน้าที่สถานื่อนามัย ได้คัดเลือกสถานื่อนามัยตำบลทุ่งขมิ้นซึ่งมีระยะทางห่างจากโรงพยาบาล 9 กิโลเมตรโดยจัดให้พยาบาลวิชาชีพ 1 คน ซึ่งอยู่ระหว่างการโอนย้ายมาช่วยราชการสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ นานหม่อมให้ไปปฏิบัติหน้าที่พยาบาลวิชาชีพ ประจำสถานื่อนามัย ตำบลทุ่งขมิ้น โดยเริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่ 27 มิถุนายน 2543 ถึง 8 กุมภาพันธ์ 2544 เป็นระยะเวลา 8 เดือน ช่วงที่ไปปฏิบัติงานได้มีส่วนช่วยพัฒนาระบบบริการของสถานื่อนามัยได้ระดับหนึ่ง แต่ปัญหาที่ประสบคือเมื่อมีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลไปปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่สถานื่อนามัยจะมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบงานหลายๆ งานให้กับพยาบาลวิชาชีพ โดยไม่ทราบถึงเป้าหมายของการดำเนินการดังกล่าว เจ้าหน้าที่สถานื่อนามัยไม่ได้มาเรียนรู้ในการดำเนินงานร่วมกัน

7.2 ระยะที่ 2 (เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2544 - กุมภาพันธ์ 2545)

สืบเนื่องจากการดำเนินงานปฏิรูประบบสาธารณสุขภายใต้การประกันสุขภาพถ้วนหน้า ทางคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีพยาบาลวิชาชีพประจำที่สถานื่อนามัย จึงได้จัดพยาบาลวิชาชีพหมุนเวียนไปปฏิบัติงานโดยมีหน้าที่หลัก คือ การเป็นที่เลี้ยงให้กับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสถานื่อนามัย

การเริ่มต้นการบริการ กลุ่มงานการพยาบาลของโรงพยาบาลนานหม่อมเป็นผู้รับผิดชอบ ให้หมุนเวียนพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหัวหน้างานต่าง ๆ ให้หมุนเวียนไปปฏิบัติงาน (ทุกวัน ในเวลาราชการ) ที่สถานื่อนามัย 2 แห่ง คือ สถานื่อนามัยตำบลทุ่งขมิ้น และสถานื่อนามัยคลองหรั่ง โดยสถานื่อนามัยทุ่งขมิ้นมีการหมุนเวียนไปเพราะมีเจ้าหน้าที่สถานื่อนามัยท่านหนึ่งลาคลอด และสถานื่อนามัยตำบลคลองหรั่ง หมุนเวียนไปอาทิตย์ละ 2 วัน คือ วันอังคาร และวันพฤหัสบดี โดยรวมแล้วเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานหมุนเวียนทั้ง 2 สถานื่อนามัย จำนวน 7 คน ซึ่งจะมอบหมายให้พยาบาลวิชาชีพ 1 คน ลงไปปฏิบัติงานที่สถานื่อนามัยจำนวน 1 วัน และพยายามจัดให้เจ้าหน้าที่คนเดิมลงปฏิบัติงานในวันเวลาเดิม เช่น เมื่อลงปฏิบัติงานในวันจันทร์ก็พยายามที่จะจัดให้ลงในวันจันทร์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับบริการได้พบกับเจ้าหน้าที่คนเดิม สำหรับหน้าที่รับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพที่หมุนเวียนไปปฏิบัติงาน จะมีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

1. ตรวจรักษาเบื้องต้นพร้อมทั้งคอยแนะนำพัฒนาความรู้แก่เจ้าหน้าที่สถานอนามัยให้มีความรู้ความสามารถในการให้บริการทางด้านการแพทย์อย่างเหมาะสม โดยมีคู่มือการปฏิบัติเก็บไว้ที่สถานอนามัย แต่เจ้าหน้าที่บอกว่า "ยังมีความบกพร่อง" ในด้านความครอบคลุมของเนื้อหา จึงไม่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก

2. คอยดูแลจัดการระบบการทำให้ปราศจากเชื้อตลอดจนงานควบคุม และป้องกันการติดเชื้อในสถานอนามัยให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งจากการลงไปปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพพบว่า ได้พัฒนาระบบปลอดเชื้อ เพราะก่อนหน้านี้ระบบนี้ยังไม่ถูกต้อง เจ้าหน้าที่ไม่ทราบวิธีการที่ถูกต้องในการปฏิบัติ ซึ่งอาจจะส่งผลให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อได้

3. พัฒนาระบบการบริการด้านการรักษาพยาบาล ตลอดจนพัฒนาระบบการส่งต่อ เนื่องจากในอดีต เมื่อมีผู้รับบริการไปรับบริการที่สถานอนามัย และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้การดูแลรักษาได้ก็จะบอกให้ผู้ช่วยมารับการรักษาต่อที่โรงพยาบาล โดยที่ไม่ได้ทำระบบส่งต่อ ไม่มีการส่งต่อข้อมูลมายังโรงพยาบาล

4. ให้คำปรึกษาในเรื่องการให้บริการ กรณีที่เจ้าหน้าที่สถานอนามัยไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน เช่น การฝากครรภ์ การตรวจเด็กในครรภ์ เป็นต้น

5. ประสานงานกับโรงพยาบาลน่านหม่อม ในการขอความช่วยเหลือสนับสนุนทั้งทางด้านวัสดุอุปกรณ์ และทางด้านการพัฒนาศักยภาพของ เจ้าหน้าที่ สำหรับการพัฒนาศักยภาพนั้นทางโรงพยาบาลซึ่งมีเจ้าหน้าที่ที่พัฒนาระบบบริการ ทีมพัฒนาศักยภาพ จะเป็นผู้กำหนดประเด็น หรือหัวข้อเรื่องในการพัฒนาศักยภาพ และเจ้าหน้าที่จากสถานอนามัยมาเข้าร่วมการประชุมของโรงพยาบาลอย่างสม่ำเสมอ

รูปแบบการบริการ จะเป็นการให้การบริการด้านการรักษาพยาบาล และส่งเสริมป้องกันโรคเฉพาะในคลินิก การลงไปปฏิบัติงานในชุมชนยังมีน้อย

การบริหารจัดการ ทั้งในด้านเวชภัณฑ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในงบประมาณของสถานอนามัยเป็นในลักษณะการจัดตั้งคลังยา และเวชภัณฑ์ที่โรงพยาบาล แล้วสถานอนามัยมาขอเบิกจ่ายจากโรงพยาบาล เมื่อต้องการใช้ โดยสำนักงานสาธารณสุขอำเภอจะกระจายงบประมาณบริการสาธารณสุขระดับตำบลส่วนหนึ่งมาให้โรงพยาบาล

จากการวิเคราะห์การใช้งบประมาณของแต่ละสถานอนามัย พบว่า ในแต่ละปีที่ผ่านมาสถานอนามัยเบิกยา และเวชภัณฑ์เกินจากจำนวนงบประมาณที่ได้รับ สะท้อนถึงงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ยา และเวชภัณฑ์

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในระยะที่ 1 และ 2 สรุปได้ดังนี้

1. วัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ของสถานอนามัยไม่เพียงพอ และไม่ได้มาตรฐาน

2. การไปปฏิบัติงานในฐานะพี่เลี้ยงให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสถานีนอนามัย ในการให้บริการทั้ง 4 ด้าน ไม่ได้รับความสนใจที่จะเรียนรู้จากเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย เพราะเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย ไม่เข้าใจเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการลงไปปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

3. งานควบคุม และป้องกันการติดเชื้อในสถานีนอนามัยไม่ได้มาตรฐาน

4. สัมพันธภาพระหว่างเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย และโรงพยาบาลยังไม่ค่อยดี บางครั้งเจ้าหน้าที่สถานีนอนามัย รับรู้ว่าเหมือนเป็นการไปจับผิด

5. การติดตามนิเทศงาน ทั้งจากจังหวัด และเขตยังมีน้อย ซึ่งจากการดำเนินการเป็นระยะเวลา 8 เดือน ไม่มีทีมนิเทศลงมาประเมินการปฏิบัติงานเลยแม้แต่ครั้งเดียว

6. ความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะในช่วงที่มีการหมุนเวียนพยาบาลวิชาชีพคนละ 1 วันยังไม่ได้ผลมากนัก เนื่องจากแต่ละคนปฏิบัติเฉพาะในเวลาราชการ ไม่มีความเป็นเจ้าของงาน

7.3 ระยะเวลาที่ 3 (เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2545 - ปัจจุบัน)

ระยะนี้เป็นขั้นเตรียมการ ทั้งการจัดอัตรากำลังบุคลากร การพัฒนาบุคลากร และการปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิในโรงพยาบาล แต่ยังไม่ได้เริ่มดำเนินการตามแผนงานจะมีการจัดตั้งหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิตำบลพิจิตร ซึ่งตั้งอยู่ในโรงพยาบาล โดยใช้ชื่อ "คลินิกสุขภาพชุมชนพิจิตร" รับผิดชอบประชากรทั้งสิ้น 3,747 คน โดยมีสัดส่วน เจ้าหน้าที่ : ประชากร = 1 : 1,061 ประกอบด้วยบุคลากร 4 คน คือ พยาบาลวิชาชีพ 3 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน 1 คน พยาบาลวิชาชีพคนที่ 1 ดูแลรับผิดชอบงานเชิงรุกในชุมชน (เจ้าหน้าที่ประจำครอบครัว หมู่ 3 ตำบลพิจิตร) งานป้องกันและควบคุมโรคที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม งานป้องกันและควบคุมโรคติดต่อที่นำโดยแมลง งานป้องกันและควบคุมโรคจากการประกอบอาชีพ งานวิเคราะห์ทางระบาดวิทยา งานสาธารณสุขมูลฐาน งานภูมิสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมในโรงพยาบาล งานบริหารคุณภาพ, งานแผน งานนิเทศและติดตาม และงานควบคุมกามโรคและเอดส์

พยาบาลวิชาชีพคนที่ 2 ดูแลรับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพประชากรวัยแรงงาน งานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาโรคจากการประกอบอาชีพ และสิ่งแวดล้อม งานเฝ้าระวังเด็กที่คลอดจากแม่ที่ติดเชื้อ เจ้าหน้าที่ประจำครอบครัวหมู่ 4, และหมู่ 6

พยาบาลวิชาชีพคนที่ 3 ดูแลรับผิดชอบงานสุขภาพดีที่บ้าน งานฟื้นฟูสภาพจากความพิการ งานสุขภาพจิต งานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ งานยาเสพติดตำบลพิจิตร เจ้าหน้าที่ประจำครอบครัว หมู่ 2, และหมู่ 5

เจ้าพนักงานสาธารณสุข ดูแลรับผิดชอบ : งานควบคุมโรคติดต่อที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน งานควบคุมโรคติดต่อที่เกิดจากการสัมผัส เจ้าหน้าที่ประจำครอบครัวหมู่ 1

ภาระงานของคลินิกสุขภาพชุมชนพิจิตร

ปัจจุบันเน้นงานชุมชนเชิงรุก มากกว่างานตั้งรับ ทั้งในด้านงานส่งเสริมสุขภาพ 4 วัย งานป้องกันโรค และฟื้นฟูสภาพหลังความพิการ ส่วนงานด้านรักษาพยาบาลยังไม่เปิดให้บริการ ขณะนี้ประชาชนยังใช้บริการที่แผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลนาหม่อม

นอกจากนี้ยังมีคลินิกของงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค คือ คลินิกฝากครรภ์ (ANC) คลินิกวัณโรค (TB) คลินิกสุขภาพเด็กดี (WBC) คลินิกวางแผนครอบครัวและตรวจหลังคลอด (FP) งานด้านสำนักงาน เช่น งานสารบรรณ งานวิชาการ งานบริหาร รวบรวมรายงานและติดตามผล

แผนการในอนาคต

จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน พัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน จัดทำแผนการอบรมให้ความรู้ในด้านต่างๆ

การวิเคราะห์การดำเนินงานที่ผ่านมา

ระยะที่ 1 เป็นความพยายามในการพัฒนาศักยภาพของสถานีอนามัย โดยจัดให้มีพยาบาลวิชาชีพไปปฏิบัติงานประจำในฐานะพี่เลี้ยงเป็นเวลา 8 เดือน

ระยะที่ 2 เป็นการทดลองการดำเนินงานหน่วยบริการระดับปฐมภูมิที่สถานีอนามัย 2 แห่ง โดยจัดให้มีพยาบาลวิชาชีพหมุนเวียนไปปฏิบัติงานที่สถานีอนามัยสัปดาห์ละ 2 วัน เพื่อพัฒนาศักยภาพในการรักษาพยาบาลเบื้องต้นของสถานีอนามัย

ระยะที่ 3 เป็นการพยายามปรับฐานคิดของผู้ปฏิบัติงาน เตรียมความพร้อมของผู้ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

ในภาพรวมแล้ว อำเภอนาหม่อมยังไม่ได้เริ่มจัดบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิตามนโยบายหน่วยบริการใกล้บ้านใกล้ใจ การให้บริการยังเป็นการตั้งรับที่หน่วย ยังไม่รู้จักชุมชนจริงๆ ผู้ให้บริการยังไม่เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะร่วมกัน ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้หน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิยังไม่เป็นหน่วยบริการใกล้บ้านใกล้ใจ น่าจะเป็นเพราะ

1. ผู้ปฏิบัติงานยังไม่ชัดเจนในเรื่องแนวคิด และการปฏิบัติ
2. ผู้ร่วมงาน ไม่ได้ร่วมคิด ร่วมวางแผนด้วยกัน ตั้งแต่ต้น ยังไม่เป็นที่ทีมงาน
3. ผู้ปฏิบัติงานที่สถานีอนามัยไม่เข้าใจบทบาทของพยาบาลที่มาปฏิบัติงาน
4. งานชุมชนยังไม่เป็นเชิงรุก
5. ยังไม่มีระบบติดตามประเมินผลที่ชัดเจน
6. ผู้รับผิดชอบประเมินและนิเทศงาน ของศูนย์สุขภาพชุมชน ไม่อยู่ในสายงานบังคับบัญชา

ทำให้ยากต่อการควบคุมและติดตามงาน

บทสรุป

โดยภาพรวมประชาชนในอำเภอหนองม่อม เป็นกลุ่มคนที่จัดอยู่ในกลุ่มมีสุขภาพะดี ทั้งนี้พิจารณาจากลักษณะของความเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรง เป็นความเจ็บป่วยที่สามารถป้องกันได้ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีแหล่งบริการสุขภาพที่หลากหลาย ประชาชนมีโอกาสเลือกมาใช้บริการจากสถานบริการในอำเภอขนาดใหญ่ได้ง่าย มีความคาดหวังต่อบริการสุขภาพที่สูงมาก อย่างไรก็ตามจากการเป็นชุมชนใกล้เคียงตัวเมือง และมีการขยายตัวในด้านอุตสาหกรรม หากไม่มีการพัฒนาระบบสุขภาพร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการส่งเสริม ป้องกัน ก็อาจจะทำให้มีปัญหสุขภาพที่ซับซ้อนและวิกฤตเช่นเดียวกับ

ชุมชนเมือง

การรวมตัวของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นการรวมตัวเพื่อเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งมีหลายกลุ่ม ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ได้แก่กลุ่มออกกำลังกาย ประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสุขภาพของรัฐน้อย

แหล่งบริการของรัฐที่มีอยู่ก็ยังไม่เป็นแหล่งบริการที่ใกล้บ้านใกล้ใจ สถานีนามัยซึ่งตั้งขึ้นเพื่อเป็น

แหล่งบริการใกล้บ้านมีผู้มาใช้บริการน้อย โดยที่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการให้เหตุผลและข้อมูลของการมาใช้บริการน้อยต่างกัน กล่าวคือ ผู้ให้บริการเห็นว่าผู้รับบริการต้องการได้รับการตรวจและบริการจากแพทย์ ผู้รับบริการระบุว่ายังไม่มั่นใจในคุณภาพการบริการ และบ่อยครั้งที่บุคลากรไม่อยู่ประจำที่สถานีนามัย การส่งเสริมสุขภาพ และการทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการสร้างสุขภาพมากกว่าการซ่อมสุขภาพยังมีน้อย มีลักษณะการดำเนินการตามคำสั่งจากกระทรวง และผู้ให้บริการยังไม่เข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนยังไม่เข้าใจถึงบทบาทศักยภาพความรับผิดชอบและข้อจำกัด ของแหล่งบริการแต่ละระดับ

ฉะนั้นการพัฒนาสถานบริการใกล้บ้าน ใกล้ใจ หรือสถานบริการระดับปฐมภูมิจึงมีความจำเป็นสำหรับอำเภอนี้ ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวควรครอบคลุมทั้งสถานบริการ ผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ และผู้เกี่ยวข้องที่ต้องร่วมกันพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลนาหม่อม . (2544). สรุปผลการปฏิบัติงาน ปี 2544.
โรงพยาบาลนาหม่อม อ. นาหม่อม จ. สงขลา.

คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอนาหม่อม. (2538). แผนพัฒนาอำเภอ (พ.ศ.2540-2544). อ.นาหม่อม จ. สงขลา.

คณะทำงานนิเทศงาน คปสอ. นาหม่อม. (2544). สรุปผลการนิเทศการปฏิบัติงานของ
สถานีอนามัยในเขตอำเภอนาหม่อม จ. สงขลา.

คณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพ. (2543). หลักการ เป้าหมาย กลไก และประเด็นสำคัญ
ในการปฏิรูประบบสุขภาพ และในการร่าง พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ (ร่างที่ 7 -ปรับปรุง 12 ธันวาคม
2543). (อัดสำเนา).

จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ. (2543). ชุดสุขภาพคนไทย ปี พ.ศ. 2543 : สถานะสุขภาพคน
ไทย. นนทบุรี : โครงการสำนักพิมพ์ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

สำนักงานพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพ. (2544). (ร่าง) คู่มือ แนวทางการตรวจรับรอง
มาตรฐานสถานพยาบาลคู่สัญญาบริการปฐมภูมิ. (อัดสำเนา).